

چگونه توانستم ناسازگاری دانش آموز را کاهش دهم؟

فائزه غلامی

کارشناسی ارشد دانشگاه علامه / تهران

چکیده:

در سال ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ در یکی از دبستان‌های دوره دوم شصیرانات مشغول خدمت هستم امسال با دانش آموزی مواجهه شدم؛ که نه تنها روند آموزش در کلاس را دچار اختلال کرده است بلکه نظم و انضباط کلاس را هم بر هم زده. او دارای اختلالات رفتاری از قبیل مسخره کردن دیگران، اذیت کردن دیگر دانش آموزان، بی‌حوصلگی، فحش دادن، تنبلی، اسم گذاشتن روی دوستان بود.

واژگان کلیدی: ناسازگاری، اختلال، اقدام پژوهی، دانش آموز

مقدمه

ناسازگاری دانش آموزان، یکی از مسائلی است که معمولاً معلمان با آن مواجه هستند. یکی از عوامل بازدارنده در امر تحصیل، اختلالات رفتاری می باشد. معلمان در برابر اختلالات رفتاری، به شکل‌های متفاوتی از خود عکس‌العمل نشان می‌دهند. برخی از معلمان آنان را به شدت سرکوب می‌کنند. بعضی از معلمان، در مقابل آنان کوتاه می‌آیند؛ بعضی دیگر آنان را به حال خود رها می‌کنند. اما واقعیت این است که در این حالت مشکل ادامه خواهد یافت و مشکلات دیگری نیز به دنبال خواهد آورد.

به نظر می‌رسد راه منطقی این است که وقتی مشکلی در کلاس پیش می‌آید؛ بهتر است ابتدا آن مشکل شناسایی شود سپس به صورت علمی مورد بررسی قرار گیرد. بعد از آن راه‌حلی جهت رفع مشکل پیدا کرده و به صورت عملی آن مسئله رفع گردد.

فصل اول

توصیف مسئله

اینجانب فائزه غلامی دارای مدرک کارشناسی ارشد از دانشگاه علامه طباطبائی مقطع دوره دوم ابتدایی مدرسه امام سجاده (ع) در منطقه یک تهران می‌باشم. این مدرسه دارای ۳ پایه و ۱۰ کلاس است، یک نمازخانه و اتاق بازی ریاضی و اتاق کامپیوتر می‌باشد، مدرسه دارای ۳۱۴ دانش آموز پسر یک مدیر و سه معاون (آموزشی، پرورشی، اجرایی) است. مسابقه خدمت من در این مدرسه ۲ سال است. از آنجایی که معلم پایه پنجم دبستان هستم و علاقه بسیار زیادی به کار خود و گل‌پسره‌های خودم دارم حل مشکلات و مسائلی که در روند آموزش اخلالی ایجاد می‌کند را وظیفه خود می‌دانم.

در کلاس درس دانش آموزی است (ع خ) که وی مشکل ناسازگاری از قبیل پرخاشگری، مسخره کردن و سایر رفتارهای ناهنجار دارد. از لحاظ درسی وضعیت متوسطی دارد. سر کلاس به سختی می‌نشیند، بچه‌ها را مسخره می‌کند. این حالت دست خودش نیست، سر کلاس یک مرتبه بلند می‌خندد و یا با صدای بلند عطسه می‌کند.

جمع‌آوری اطلاعات برای تشخیص بهتر مسئله

- با دوستان (ع خ) صحبت کردم تا در مورد رابطه آنها با خود بدانم، آنها گفتند خیلی ارتباط خوبی با هم ندارند و البته دوست چندان زیادی نداشت جز یک یا دو نفر.

- از معاونین مدرسه در مورد رفتارشان در محیط مدرسه پرسیدم که چند خاصی در حیاط مدرسه از او ندیده بودند.

- دانش آموز جدید مدرسه بود و اطلاعاتی از معلم سال قبل نمی‌توانستم بپرسم از پرونده‌اش متوجه شدم سالهای گذشته که در مدرسه‌ای خارج از کشور تحصیل کرده است.

- رفتارهای را زیر نظر گرفتم و از مادر(ع خ) خواستم به مدرسه بیاید تا صحبت کنیم؛ مادر بسیار آرام و مؤدب بودند، ایشان توضیح دادند که در مدارس چند پایه تحصیل کرده است و محیط و فضا برایش کاملاً ناآشناست.

- صحبت های پی در پی با خود دانش آموز که متوجه شدم به کارهای اشتباه خود واقف است.

شناسایی مهمترین عوامل مؤثر در ایجاد مسئله

۱. صمیمت در خانواده، این امر لازم و ضروری است، بسیاری از رفتارهای خشونت آمیز به این دلیل است که صمیمت در خانواده وجود ندارد و فرزند آن را یاد نگرفته است.

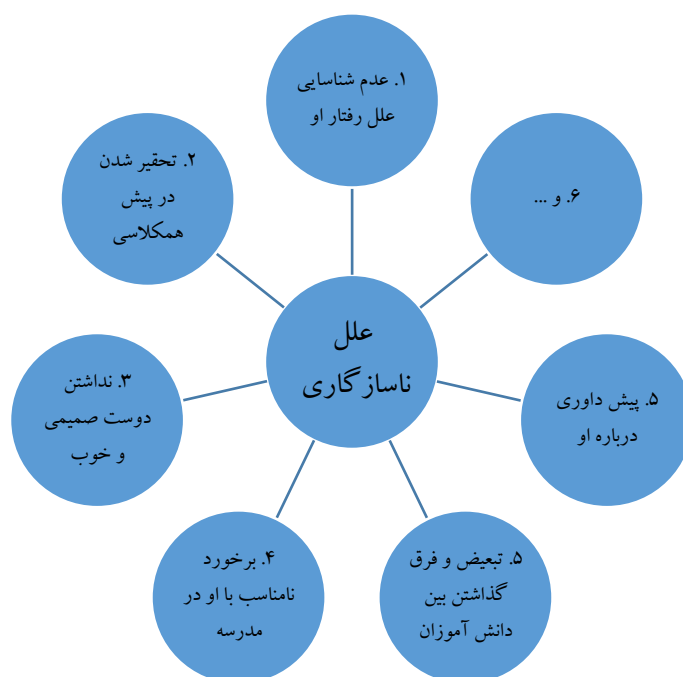
۲. حسادت، آگاه کردن کودک از توجه والدین، معلم و دوستان ایجاد زمینه اتحاد و جرأت می کند.

۳. جابه جایی خانه و مدرسه تأثیر بسیار زیادی از نظر روانی روی فرد دارد.

۴. احساس تنهایی که از نظر روانی روی یک کودک بسیار تأثیر گذار است.

۵. سرکوب شدن احساسات

نمودار تحلیل عوامل مؤثر در مسئله

فصل دوم اجرا

۵ تفکر و جستجو برای پیدا کردن راه حل مناسب:

دیل کارنگی: انتقاد اخگری است که به بشکه باروت غرور انسانها اصابت می کند.

کودکان اختلال سلوک

معمولاً به حقوق دیگران تجاوز می کنند. رفتارهایی مانند قلدری و تهدید دیگران دارند. در نزاع و کتک کاری از وسایل خطرناک مانند چاقو و ... استفاده می کنند. معمولاً دست به سرقت می زنند. به اموال عمومی و دیگران تخریب می رسانند. فرار از خانه و مدرسه در آنها بیشتر دیده می شود.

علل و انگیزه های فرزندان

۱. علل ارثی

گروهی معتقدند بسیاری از ناسازگاری ها کودکان ریشه در سرشت و طینت آنها دارد که به همراه ژن از طریق والدین به آنها منتقل می شود.

۲- علل زیستی

مانند نقص عضو، اختلال در بینایی و شنوایی و اختلال در مغز و دستگاه های عصبی در قبل یا حین یا بعد از تولد می تواند از دیگر عوامل باشد.

۳- علل روانی

مانند وجود فشارهای درونی، میل به استقلال، وجود تعارض و کشمکش در زندگی روزمره، خصوصاً زمانی که کودک خود را بی پناه و بدون پشتوانه احساس کند، عادات عصبی مانند ناخن جویدن و انگشت مکیدن و ... در او مشاهده می شود.

۴- علل عاطفی

مانند احساسات محرومیت از محبت والدین، ناکامی از دستیابی به اهداف مورد علاقه، ولادت کودک جدید در خانواده، عدم امنیت عاطفی به هر دلیل ممکن.

۵- علل اجتماعی

مانند نابسامانی و اختلاف و درگیری بین اعضای خانواده، متارکه والدین، بدآموزی از الگوهای خانه و مدرسه و جامعه، عدم مقبولیت در بین دیگران، یادگیری رفتارهای نامطلوب از گروه همسالان، عدم نظارت کافی والدین، عدم وجود قانون منصفانه در خانه و مدرسه، مشکلات اقتصادی و ...
علل رفتارهای ناسازگاری از دیدگاه های متفاوت

نظریه زیستی (بدنی)

این گروه معتقدند که عامل زیستی حتی قبل از تولد اثرات خود را بر روان فرد باقی می گذارد و یا هنگام تولد و یا دوران طفولیت بر روی کودک اثر داشته است. ریمیلد معتقد است که وضع شیمیایی بدن و رفتار نامناسب را علت و معلول می نامند. اما بطور کلی نظریه پردازان بیولوژیک به سه عامل اصلی اعتقاد دارند:

۱. نامنظمی نمودن داخلی که گاهی در دوران حاملگی بر اثر فشارهای وارده بر جنین اثراتی در دوران بعدی سازندگی کودک دارد.

۲. فقدان بهداشت کافی در دوران قبل و بعد از تولد

۳. عدم تغذیه کافی قبل و بعد از تولد

نظریه روان کای

این گروه علت رفتار نامناسب را درونی می داند که بنیانگذار این نظریه فروید است. او سه عامل نهاد (اید)، خود (ایگو)، و خود برتر (سوپرایگو) را عوامل رفتار ناسازگارانه می داند.

نظریه جامعه شناسی

این گروه شرایط محیط طبیعی و اثرات جامعه را بر رفتار فرد مورد بررسی قرار می دهند. آنان مخالف طبقه بندی نمودن کودک به عنوان فرد مشکل دار هستند چون معتقدند که عوامل و فشارهای اجتماعی بر شخصیت فرد اثر می گذارد. دورکیم، نظریه پرداز این گروه معتقد است که فشارهای اجتماعی نقش اساسی

در مشکلات رفتاری کودک دارند و تغییرات سریع اجتماعی تغییرات صنعتی و سرعت تغییرات اجتماعی ناشی از صنایع و گسترده‌گی و قطع ارتباطات عاطفی و انسانی در جامعه امروز باعث گسیختگی فرد و عدم شناخت افراد از یکدیگر می‌گردند و باعث به خطر افتادن سلامت روانی افراد می‌شوند.

نظریه رفتاری

این گروه معتقدند که رفتار نامناسب به علت آموزش و یادگیری از محیط به تدریج به صورت تقریباً ثابت در رفتار فرد تجلی می‌گردد و هر رفتار نامناسب مانند رفتار مناسب از طریق تقویت‌کننده‌های مثبت و منفی و یا تنبیه از محیط کسب می‌شود. موارد زیر را از عوامل رفتار ناسازگار می‌دانند:

- بیشتر رفتار نامناسب به مانند رفتار مناسب از محیط کسب می‌گردد.
- با استفاده از روشهای تقویت‌کننده می‌توان تغییر در رفتار ایجاد نمود.
- علتی که باعث ادامه یک رفتار نامناسب می‌شود گاهی درست عکس علت ایجادکننده است.
- رفتار را می‌توان شبیه یک جعبه سیاه دانست که محرک از خارج و محیط وارد آن می‌شود و فرد هم به منزله یک جعبه آنها را در درون خود با توجه به تجربیات تجزیه و تحلیل می‌نماید و سپس پاسخ از او خارج می‌شود.

نظریه متقابل

این گروه معتقدند که کودک را باید آزاد گذاشت تا عقاید و نظریات خود را بیان نماید و با واقعیت‌های زندگی به صورت مستقیم روبرو گردد و با زندگی حقیقی دست و پنجه نرم نماید، با توجه به اینکه برنامه توسط افراد بزرگسال تهیه می‌گردد و نسبت به شرایط سنی کودک همخوانی ندارد، مشکل رفتاری در کودک ایجاد خواهد گشت. مانند برنامه آموزشی مدارس که با نیازهای اجتماعی کودکان همخوانی ندارد و تنها به برجسب زدن و غربال کردن دانش‌آموزان به عادی و غیرعادی می‌پردازد. ویلیام کلاسر معتقد است که ایجاد عشق و محبت در کودک و توجه کردن به او به عنوان فرد مسئولی در مقابل جامعه و جستجو کردن واقعیت از طرف وی لازم است. اما جامعه امروزی بدون توجه به نیازها و خواسته‌های واقعی کودک برنامه‌ریزی می‌نماید. توجه نکردن به نیازهای کودک، او را غیرمسئول و ابسته به بار می‌آورد که نتیجه آن مشکل رفتاری وی است.

نهاد (اید): عاملی است که همراه انسان متولد می‌شود و به دنبال لذت بردن است و در تلاش رفع غرایز خود می‌باشد و فرد قادر به کنترل آن نیست زیرا زندگی کودک و بقاء او به این سیستم بستگی دارد.

خود (ایکو): نقش این عامل در مقابل نهاد است؛ به این معنی که تعادل بین عوامل درونی و بیرونی را ایجاد می‌نماید. بنابراین «خود» از اصل واقعیت پیروی می‌کند و در حقیقت «خود» قاضی واقع‌بینی است که بین تمایلات نهاد و امکانات برآوردن از طرف محیط قضاوت می‌کند.

خود برتر (سوپرایکو): این قسمت از نتیجه یادگیری‌های اجتماعی حاصل می‌شود که والدین و ارزش‌های اجتماعی در تثبیت آن نقشی مهمی ایفاء می‌کنند. در «خود برتر» یک نوع منع و کنترل و تنبیه در مقابل خواسته‌های نهاد وجود دارد و سعی در مخالفت با آن را دارد و بیشتر به بخش وجدان و اخلاق می‌پردازد. شخصیت فرد را به تکامل می‌رساند. این گروه معتقدند اگر کودک نتواند مراحل فوق را به درستی طی نماید دچار مشکل رفتاری و روانی خواهد گردید.

16- اجرای راه حل با ذکر جزئیات و چگونگی اجرا:

در این مرحله، بار دیگر از مادر دانش‌آموز ع-خ خواستیم که به مدرسه بیاید. وقتی نزد من آمد دانش‌آموز ع-خ (همراه او بود لذا بسیار از ع-خ) تعریف کرد و صفات مثبتش را پررنگ کردم، به مادرش گفتم ایشان بسیار پسر خوب و مهربانی است فقط کمی شیطان است که باید با کمک هم سعی کنیم این شیطنتها را به رفتارهای به جا و معقول تبدیل کنیم.

در جلسات بعد با مادر (ع-خ) درباره این مطلب که شیطنت جزء طبیعت بچه‌ها است، صحبت کردم و گفتم اگر بچه‌ای شیطنت نداشته باشد مریض است و باید او را به پزشک ارجاع دهیم، اما وقتی شیطنت از حد بگذرد سبب آزار دیگران و ناراحتی خود فرد می‌شود. در ضمن به مادر گفتم که اصلاح نشدن رفتار ممکن است او را در آینده دچار مشکل نماید و ما باید سعی کنیم که از این موضوع جلوگیری کنیم.

مادر به دقت به سخنانم گوش می‌داد، فکر می‌کنم برای اولین بار بود که کسی تمامی مشکلات دانش آموز را اعلام می‌کرد اما مادر را مقصر نمی‌دانست و روبروی او ایستاده بودم بلکه با صحبت‌هایش در کنار مادر بودم و سعی و تلاش می‌کردم که مشکلات را به حداقل برسانم. بنابراین با گوش جان سپردن صحبت‌هایش را شنیدم و ایشان گفت هر کاری که شما بخواهید برای (ع-خ) انجام می‌دهم، که در این جا از مادر خواستم که دانش آموز را ابتدا پیش یک مشاور ببرند که علت رفتارهای او ریشه‌یابی شود که بهتر بتوانند برخورد مناسبی با او را داشته باشند. مادر با آغوش باز موضوع را پذیرفت و دانش آموز (ع-خ) پیش مشاور بیرد.

خوشبختانه چون مشاور نیز برخورد خوبی با ما داشت و به مادر اعلام کرده بودم که وجود (ع-خ) مانند زمینی است که پر از علف هرز شده و باید این علفها را در بیاوریم و به جای آن گل و سبزه بکاریم. در ضمن مشاور برای من به عنوان معلم در قالب یک نامه توصیه کرده بود که به دانش آموزم (ع-خ) در مدرسه مسئولیت داده شود.

مطرح نکردن نکات منفی او در مدرسه

سعی شد که نکات منفی رفتار (ع-خ) کمرنگ جلوه داده شود و نکات مثبت بسیار پررنگ گردد. و چون پسر توانمندی بود همین امر سبب شد که او تشویق شود و از این همه انرژی خود در جهت مثبت استفاده کند و کم‌کم توانایی‌هایش شکوفا گردد.

جدول زمانبندی اجرا

ماه‌های اجرا	هفته‌های اجرا	شرح اقدامات اجرا شده	میزان پیشرفت و موانع اجرا
مهر	هفته اول		
	هفته دوم		
	هفته سوم		
	هفته چهارم		
آبان	هفته اول	تماس با والدین	
	هفته دوم	اجازه ندادن برای تماشای فیلم های خشن و خشونت بار	۱۰ درصد- دیدن فیلمها توسط فضای مجازی با دوستان
	هفته سوم		
	هفته چهارم		
آذر	هفته اول	آموزش درمانی	۲۵ درصد
	هفته دوم	شکل صحیح برخورد را به ایشان گوشزد نماید. رفتارهای مثبت ایشان تشویق شده وبا رفتارهای منفی ایشان با ملایمت تذکر داده می شد	
	هفته سوم	-فعال کردن دانش آموز در مدرسه یا مسئولیت دادن به وی	
	هفته چهارم	اجازه ندادن برای تماشای فیلم های خشن و خشونت بار	
دی	هفته اول	آموزش درمانی	۴۵ درصد

	انجام برخی فعالیت ها که باعث از بین رفتن ناسازگاری دانش آموزی شود.	هفته دوم	
	شکل صحیح برخورد را به ایشان گوشزد نماید. رفتارهای مثبت ایشان تشویق شده و با رفتارهای منفی ایشان با ملایمت تذکر داده می شد	هفته سوم	
		هفته چهارم	
۶۵ درصد	آموزش درمانی	هفته اول	بهمن
	اجازه ندادن برای تماشای فیلم های خشن و خشونت بار	هفته دوم	
		هفته سوم	
		هفته چهارم	
۷۰ درصد	آموزش درمانی	هفته اول	اسفند
	شکل صحیح برخورد را به ایشان گوشزد نماید. رفتارهای مثبت ایشان تشویق شده و با رفتارهای منفی ایشان با ملایمت تذکر داده می شد	هفته دوم	
	اجازه ندادن برای تماشای فیلم های خشن و خشونت بار	هفته سوم	
		هفته چهارم	
۶۵ درصد - بازگشت برخی از رفتارها	آموزش درمانی	هفته اول	فروردین
۸۰ درصد	شکل صحیح برخورد را به ایشان گوشزد نماید. رفتارهای مثبت ایشان تشویق شده و با رفتارهای منفی ایشان با ملایمت تذکر داده می شد	هفته دوم	
		هفته سوم	
		هفته چهارم	
	آموزش درمانی	هفته اول	اردیبهشت
۹۵ درصد	شکل صحیح برخورد را به ایشان گوشزد نماید. رفتارهای مثبت ایشان تشویق شده و با رفتارهای منفی ایشان با ملایمت تذکر داده می شد	هفته دوم	
		هفته سوم	

فصل سوم ارزیابی

جمع آوری اطلاعات به منظور بررسی میزان تأثیر گذاری راه حل اجرا شده

برای گردآوری اطلاعات روش های متعددی وجود داشت. با توجه به موضوع پژوهش، به نظر می رسید که باید از چند روش به صورت ترکیبی برای جمع آوری اطلاعات استفاده نمایم. در این پژوهش روش های مشاهده، مشاهده مشارکتی و مصاحبه را انتخاب نمودم. برای کاهش حسادت، شرکت دادن فرد در گروه و احساس مسئولیت فرد نسبت به گروه باید انجام شود لذا از والدین فرد خواسته می شود که بین فرزندان تبعیض قائل نشوند و رفتارشان نسبت به فرد ملایم گردد. برای کاهش پرخاشگری و لج بازی؛ از والدین دانش آموز خواسته شد که بین فرزندان تبعیض قائل نشوند و با فرزندان خود با ملایمت و مهربانی رفتار کنند و ویژگی های مثبت فرزند خود را با تشویق تقویت نمایند. تا فرزند دچار کمبود محبت نگردد. به نظر می رسد یکی از علت های اساسی پرخاشگری و لج بازی تبعیض و کمبود محبت باید به فرزند خود بر حسب های مثبت بزنند تا کودک باور کند که واقعاً دارای ویژگی های مثبت است. برای کاهش ضعف تحصیلی، از بین بردن مشکلات عاطفی توسط والدین و معلم مربوطه، ایجاد انگیزه، تقویت ویژگی های مثبت، شکوفایی اعتماد به نفس کودک، توجه لازم به کودک، تغییر نگرش کودک نسبت به خود از جمله عواملی هستند که می توانند ضعف تحصیلی دانش آموز را کاهش دهند.

بررسی میزان اعتبار اقدام انجام شده:

بعد از مدتی که این رفتارها روی (ع. خ) انجام شد رابطه او با همکلاسی هایش بسیار بهتر شده بود. با آنها کمتر دعوا می کرد، بسیار مسئولیت پذیر بود و کارهایی که به او سپرده می شد بسیار خوب انجام می داد. رفتارش بسیار آرام و مؤدبانه شده بود، بدون اجازه صحبت نمی کرد، دیگران را با جملات و کلمات توهین آمیز آزار نمی داد، تکالیفش را به موقع و درست انجام می داد.

مادر از تغییر رفتار مثبت او بسیار رضایت داشت. در صحبت هایش ادب را رعایت می کرد و با دوستانش پرخاشگری نمی کرد.

جنب و جوش بیش از حد	داد زدن در کلاس	نیابوردن تکالیف	بدون اجازه صحبت کردن	دخالت در کار دیگران
۵	۴	۳	۱۰	۱۰

از مقایسه نتایج حاصله می توان نتیجه گرفت که اجرای راهکار بسیار موفق بوده است مقایسه نتایج، نظرخواهی از همکاران و اولیای مدرسه نشان می دهد که این تغییرات بسیار ملموس بوده است به طوری که وقتی معاونین وارد کلاس می شوند تفاوت رفتار او را نسبت به سالهای قبل بسیار خوب متوجه می شوند و بهتر شدنش را نسبت به سالهای قبل تأیید می کنند.

همکار گرامی!

خواهشمندم پس از قرائت پژوهش انجام شده چنانچه راه حل های به کار گرفته مورد تأیید شما قرار گرفته، مشخصات خود را در فرم مربوطه وارد نمایید. در صورتی که در این رابطه انتقاد یا پیشنهادی مدنظر دارید در قسمت توضیحات نظر و یا پیشنهاد خود را مرقوم بفرمایید. قبلاً از همکاری صمیمانه شما در زمینه ارزیابی از میزان اعتبار اقدامات انجام شده در این پژوهش، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

اسامی همکاران با تجربه که در اعتباریابی به آنها مراجعه شده است عبارت است از:

۱. خانم معلم منطقه شهر شاغل در مدرسه با سنوات خدمت سال :

۲. خانم معلم منطقه شهر شاغل در مدرسه با سنوات خدمت سال :

توضیحات :

محل امضا :

۳. خانم معلم منطقه شهر شاغل در مدرسه با سنوات خدمت سال :

توضیحات :

محل امضا :

نتیجه گیری

با استعانت از خداوند و صبر و بردباری می توان هر سدی را شکست که سبب خشنودی خدا و رضایت خلق او می شود. خانواده نخستین مرکز تعلیم و تربیت و محلی برای الگوسازی و زمینه ساز تحول و تغییر بچه ها و در کنار آن مدرسه به عنوان خانه دوم جهت رشد ذهنی، روحی و اجتماعی کودک می باشد. بنابراین باید خشونت ها و رفتارهای ناسازگارانه بچه ها را جدی بگیریم و برای مقابله با این پدیده همکاری نزدیک با اولیای بچه ها داشته باشیم. هرگز عجولانه و با پیش داوری در مورد بچه ها تصمیم نگیریم، بدون دلیل کافی قضاوت نکنیم، مثبت اندیش باشیم، ضعف را بزرگ جلوه ندهیم، نکات مثبت را در مقابل دیگران عنوان کنیم. اما نکات منفی را فقط به خود بچه ها تذکر بدهیم. طوری برخورد کنیم که بچه ها ما را محرم اسرار خود بدانند.

نهایت اینکه فرصت امروز را به خاطر هیچ چیز و هیچ کس از دست ندهیم.

توصیه و پیشنهادات

۱. والدین چنین کودکانی باید با مراجعه به روانپزشک و یا روانشناس با شکیبایی و ثبات قدم در این مسیر به فرزندانشان کمک کنند.
۲. سعی شود در محیط آموزشگاه مسئولین مدرسه و سایر دبیران با دانش آموزان مذکور به خوبی رفتار کنند و از تنبیه بدنی و سرزنش در جمع دوستان خودداری نمایند.
۳. دانش آموزانی که مشکل رفتاری دارند در برنامه های تربیتی مدرسه مشارکت فعال داده شوند.
۴. در محیط مدرسه و خانه باید برای کودکان و نوجوانان محیطی صمیمی فراهم گردد.
۵. والدین در حضور فرزندان از کشمکش و نزاع خودداری کنند.
۶. به شخصیت کودکان توجه و اهمیت داده شود و از تمسخر و سرزنش آنان در جمع خودداری شود.
۷. به کودکان مسئولیت داده شود و در برابر انجام هر مسئولیت، آنان تشویق شوند.
۸. مدیران، مربیان و معلمان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت نباید بین دانش آموزان تبعیض قائل شوند.
۹. حتی الامکان سعی شود از رفتارهایی که سبب می شود نوجوان رنجیده شود، پرهیز گردد. از انتظارات و درخواست های نامعقول و خارج از توان دانش آموز خودداری گردد.
۱۰. سعی شود در مدارس ابتدایی از معلمین و مشاورین آموزش دیده استفاده شود.
۱۱. اولیا برای ادامه جلسه مشاوره تشویق شوند.

۱۳. به کودکان، احترام به حقوق دیگران آموزش داده شود.

۱۴. اگر روابط معلم و شاگرد دوستانه باشد، بچه‌ها معلم و مدرسه رفتن را دوست خواهند داشت.

منابع و مأخذ:

استادان طرح منابع آموزش خانواده، خانواده و فرزندان در دوره ابتدایی، تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، سال چاپ ۷۷

بسته آموزشی خانواده اشاره

خورشیدی، عباس، رفتار والدین و تربیت فرزندان، تهران، نشر یسپرون، سال چاپ ۸۱

سادنی، علی، پژوهش در عمل همراه با صد تجربه آموزشی، تهران، انتشارات شلاک، سال چاپ ۸۷

سیف، علی‌اکبر، روانشناسی پرورشی نوین، تهران، نشر دوران، سال چاپ ۸۸

گوردن، توماس، ترجمه احمد زندی، تهران، انتشارات بعثت، سال چاپ ۷۹